

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Lokalhistorisk Forening
for
Dybbøl, Ulkebøl og Sønderborg

Tærskning på Kær halvø
ca. 1930erne

HUSK

GENERALFORSAMLING

Den 15. marts kl. 1900

(se løsblad)

Arkivernes data og åbningstider

Arkiv-data:

Arkiv-Nyt 26. årgang udgives af:

Lokalhistorisk Forening for
Dybbøl, Ulkebøl og Sønderborg

Bestyrelsen for Lokalhistorisk Forening:

Formand: Knud E. Sørensen
Næstformd: Knud K. Petersen
Kasserer: Kai Viggo Jørgensen
Sekretær: Marianne Drostrup
Best.-medl.: Christian Jensen
Suppleant: Chr. Seeberg
Suppleant: Karl Matthies

Arkivet Asylvej 1, Sønderborg

Tlf. 74 43 27 10

E-mail:sdbg.arkiv@mail.tele.dk

Leder: H.C. Carstensen

Arkivet Torvet 12, Ulkebøl

Tlf. 74 42 93 66

Email:ulkeboel.arkiv@bbsyd.dk

Leder: Sophie Rasmussen

Den selvejende institution Lokalhistorisk Arkiv for Dybbøl, Ulkebøl og Sønderborg

Formand: Kai Viggo Jørgensen
Næstformand: Mimi Bonefeld
Sekretær: Karin Erichsen
Kasserer: Knud Bjerring

Best-medl.: Frode Jørgensen

Best-medl.: Helene Petersen

Redaktion for Arkiv-Nyt

H.C.Carstensen

Kai Viggo Jørgensen

Arkivernes åbningstider:

Arkivet Asylvej 1

Mandag kl. 0900 – 1200

Onsdag kl. 1500 – 1700

Arkivet Ulkebøl

Tirsdag kl. 1000 – 1200

Onsdag kl. 1930 – 2100

Hjemmesider:

www.sdbglokalkarkiv.dk

www.skla.dk

Vi minder om arkivernes slogan:
Smid aldrig gamle papirer og billeder
væk
men aflever det hele på arkiverne!

**Vi sorterer, registrerer og opbevarer
for eftertiden!**

Sct. Marie Kirke

I forbindelse med de forberedelser, der er i gang m.h.t. at få genåbnet de to vinduer i kirkens østgavl har vi ”forsket” lidt i vinduernes historie.

Fig. 10. Sønderborg S. Marie, Kirken efter 1867. Tegning af F. C. Müller. Museet på Sønderborg Slot (p. 2061).

Det ser ud til, at vinduerne er etableret ved en større om/tilbygning i år 1600 og har eksisteret indtil en større istandsættelse i 1924, hvor de blev muret til.

Denne istandsættelse havde man allerede haft planer om siden 1907 og til at forestå den valgtes arkitekt Carl Voss, Kiel og der blev indkøbt et større parti munkesten, der blev stablet op i orgelhvælvingen. Bl.a. på grund af 1. Verdenskrig udsattes restaureringen dog og først i 1923 besluttede menighedsrådet at nu skulle det være.

Til at forestå istandsættelsen valgtes arkitekt Thomas Havnig, der havde udført mindesmærket for de faldne i verdenskrigen. Bortset fra, at de nævnte vinduer blev muret til ligesom det gamle orgel blev erstattet af et nyt fra Marcussen & Søn i Åbenrå (pris kr. 26.400) ændrede man også alteret, idet to smalle udskårne vanger på siderne blev erstattet med nye ”vinger”. De nedtagne vanger gemte museumsinspektør Raben på Museet på Sønderborg Slot, hvor de må formodes stadig at befinde sig.

Kilde: J. Raben hefte XXXVI. Billeder fra ”Danmarks kirker” no. XXIII/
Nationalmuseet
KVJ

Fig. 12. Sønderborg S. Marie. Indre, set mod det nye orgelgavl. (1907)

Hvem var han ?

Ved Strandpromenaden i nærheden af Slottet står der en mindesten hvorpå der står:

*Her højste
Rådmand Hans Norsk
Danebroge
den 28. marts 1848*

Hans Peter Hansen (Norsk) (1807–62).
Kolonel af grenader, statsrådsmedlem og rådmand.
Træsnit i Illustreret Tidende 1862.

I januar 1848 døde Kong Christian den 8. og Frederik den 7.'s tronbestigelse gav et fornyet håb i den dansk/tyske helstat om enevældens ophør og indførelsen af et forfatningsmæssigt styre. I løbet af februar/marts 1848 skete et gennembrud for de nationale og politiske bevægelser i både kongeriget og hertugdømmerne. Den danske national-liberale bevægelse ønskede en fri forfatning og hertugdømmet Slesvig forenet med Danmark. Samtidig med dannelsen af en national-liberal regering i København i marts 1848 udråbte den Schlesvigholstenske bevægelse i Kiel en provisorisk regering for hertugdømmerne, og den danske fæstning i Rendsborg blev den 24. marts overtaget ved et kup anført af prins Frederik af Nør, bror til hertugen på Augustenborg. Herved blev der udløst en borgerkrig, 1. Slesvigske Krig, og den blev straks mærkbar overalt. I hver enkelt by måtte bystyret nu tage stilling til, om man ville tilslutte sig regeringen i Kiel eller den danske regering i København. I Sønderborg nåede nyheden frem den 25. marts, og borgmester Langreuter og de tre rådmænd drøftede situationen. Borgmesteren indkaldte hele bystyret til møde på rådhuset, hvor han ihærdigt gjorde forsøg på at skabe enighed om anerkendelse. Men en af de deputerede, Hans P. Hansen (Norsk) erklærede, at det ikke hastede med en afgørelse og han rådede til at afvente begivenhedernes gang. Det blev resultatet – og dagen efter ankom et dansk krigsskib, korvetten Najaden, til havnen i Sønderborg.

Da korvetten lå ude på fjorden blev Dannebrog hejst inde på land som udtryk for, at byen var kongetro, og det var på initiativ af Hans P. Hanssen (Norsk), at lodsoldermanden gav dette væsentlige signal til krigsskibet. På rådhuset blev opstandelsen over det danske krigsskib stor, og borgmesteren mente, at byen nu var i fjendens vold. Borgmesteren ville nedlægge sit embede, men han besindede sig dog og bød kaptajnen og besætningen velkommen.

Under hele krigen (Tre-års Krigen) var Als og dermed Sønderborg i dansk besiddelse og krigen kom ikke nærmere end til Dybbøl Banke. I 100 året for denne begivenhed blev stenen og en flagmast rejst på det sted, hvor begivenheden fandt sted. Flaget blev skænket af Danmarks Samfundet. Ved indvielsen af sten og flag sang Sønderborg Mandskor nationale sange, der var taler af Kai Edv. Larsen, landstingsmand Jørgen Otsen, købmand Viggo Jørgensen, postmester Ræder, redaktør Larsen og mange flere.

Mindestenen ved
Strandpromenaden

Krigsinvalideskolen i Sønderborg

Den 26. september (afd. Chr. X's fødselsdag) var det 90 år siden, Krigsinvalideskolen i Sønderborg blev oprettet. I den anledning afsløredes på dagen en mindetavle (læs indrammet collage) anbragt i trappeopgangen, hvor skolen havde til huse.

Krigsinvalideskolen havde kong Christian X, *der årligt besøgte Sønderborg og skolen*, som protektor. Den blev oprettet af et fællesudvalg - bestående af medlemmer af "Den sønderjyske Fond" og "Dansk Røde Kors" - der fik navnet: "Røde Kors Komiteen for Vanføre og Lemlæstede Krigsinvalider under den sønderjyske Fond" og havde til formål at få de hjemvendte, skadede sønderjyske krigsdeltagere fra 1. Verdenskrig tilbage i samfundet.

Skolen fik til huse i den tidligere marinekaserner (i dag benævnt "nordre kaserner"), der blev sat i stand på statens bekostning og derudover opførtes 6 barakker der var blevet overflødige i Hald-lejren ligesom man lånte en del inventar fra Horserødlejren.

Skolen bestod af 3 afdelinger: hospitalsafdeling, skoleafdeling og bandageri og krigsinvaliderne blev uddannede som skomager, sadelmager, snedker, bogbinder, smed, skrædder og træskomager.

I den tid – 1920 til 1925 – skolen eksisterede blev der i alt uddannet 169 personer, hvoraf en del endte som selvstændige håndværkere. Omkostningerne ved driften af skolen beløb sig i alt til 1.739.000 kr.

Kilder: "Krigsinvalideskolen i Sønderborg 26.september 1920-19.maj 1925"

Hærens Sergentskoles hjemmeside

kvj

KRIGSINVALIDESKOLEN

Nyt fra Dybbøl/Sønderborg arkivet

Landskabsarkitekten Jens Jensen.

Her i september 2010 fik vi i Lokalhistorisk Arkiv mulighed for at indgå i en spændende udstilling og 2-dages international konference om den amerikanske landskabsarkitekt Jens Jensen. Anledningen var 150-året for hans fødsel på gården Dybbølsned, Grønekærvej 6, Dybbøl.

Han udvandrede som ung til USA, hvor han skabte sig en karriere som landskabsarkitekt og blev kendt for sin helt egen naturlige stil – præriestilen.

Museumsinspektør Peter Dragsbo indgik meget engageret i konferencen og skabte de bedste betingelser for familie, deltagere og foredragsholdere fra ind- og udland, ved at stille slottet til rådighed.

Det blev nogle lærerige og inspirerende dage for alle 60 deltagere.

Arkivets fotograf Svend-Erik Olsen var med i arbejdet fra starten og har nu lagt sidste hånd på et diasshow fra både udstilling og konferencen. Dvd'en kan købes på arkivet for 50 kr.

En stor tak til alle der støttede os i arbejdet.

Lilly Laursen (Dybbølafld.)

Brita Bastogi (grandniece til JJ)

Nyt fra Ulkebølarkivet

Igen i år kan vi glæde os over et godt besøgt forløb, mange også i forbindelse med udgivelsen af Ulkebølbogen, der er samlet en del materiale, men der skal arbejdes meget før det er en bog.

Vi har i år holdt ferielukning på arkivet i hele juli måned, det har vi ikke haft siden 1984, men vi mangler stadig lidt flere medarbejdere, så det var grunden til ferien, men det forløb uden problemer.

Vi vil fra arkivets medarbejdere sende Iver B. Jensen en stor tak for dit mangeårige arbejde hos os, vi har arbejdet sammen både som medarbejder og i bestyrelsen og endelig har vi i fællesskab oprettet det lille "Rønhave Museum" hvor du har lagt et stort og flot arbejde, en stor hilsen og tak skal lyde til dig, nu du har ønsket at stoppe på arkivet, venlig hilsen fra dine gamle kollegaer.

Et godt år 2010 for arkivet, med ønske om 2011 bliver endnu bedre.

Sophie Rasmussen

En lille historie om skolegangen i 1890erne

Den første maj 1890 kom jeg i skole. Det var en begivenhed, jeg havde imødeset med lidt blandede følelser. Mine ældre søskende havde kyst mig. De trøstede mig dog med, at de små elever blev kærligt behandlet og fik bolsjer hver evige dag, så tænkte jeg i mit stille sind: ”Bare jeg ikke kommer til at sidde øverst”. Jeg var nemlig bange for, at jeg så kunne falde ned. Denne bekymring viste sig dog at være overflødig, idet jeg begyndte min skolegang med at sidde nederst i klassen.

Sagen var den, at jeg lige var fyldt 6 år og derfor først var skolepligtig til næste forår. Men min mor sagde, at de unger gik og fandt på så mange kunster. Derfor ville hun have mig, som den syvende og sidste i børneflokket, i skole snarest muligt. Jeg mindes endnu, at jeg en dag var med min mor på kirkegården, hvor hun tilså familiegravene. Da kom degnen spadserende, en høj pilskaldet mand med et rødt fuldskæg.

Min mor benyttede lejligheden til at få ham til at love, at han ville gøre, hvad han kunne for at skaffe plads til mig. Jeg var kun liden af vækst, men fatteven skønnedes at være i orden.

Så nåede vi da den 1. maj og min 6 år ældre søster påtog sig at føre mig til kundskabskilden. Skolen, der lå på sognets kirkegård, rummede to klasseværelser, almindeligvis kaldet henholdsvis ”e lille skuel” og ”e stue skuel”. Efter tysk sprogbrug kaldte man den klasse, man først kom i, for zweite klasse, og så endte man altså i første klasse. Æres den, som æres bør!

Min storesøster anbragte mig i ”e lill skuel” og der overlod hun mig til min egen skæbnes skæve gang. Degnen og underlæreren anviste pladser til de nogle og tyve nye podere og da viste det sig, at der – trods min lidenhed – manglede plads til mig. Følgen blev, at jeg til min grænseløse forsmædelse måtte anbringes på bæk med pigerne. Det har slået så dybe sår på bunden af mine drengear, at jeg husker det endnu. Min naboerske var en sød og artig pige, som aldeles ikke gjorde mig fortræd. Hvor længe forsmædelsen varede, ved jeg ikke, men hun og hendes familie rejste bort. Hen ved et halvt hundrede år senere lærte jeg hende igen at kende. Hun er en elskelig gårdmandskone på Broagerland. Betegnende nok kunne hun hverken huske mig eller vort naboskab.

Skolen i Ulkebøl var en gammel, grundmuret bygning med tegltag. Indgangen fandtes midt på østsiden. I midten var forstuen – og bag denne – mod vest – garderobe og loftstrappe. I nordenden ”lilleskolen” og i sydenden ”storeskolen”.

Hvert klasseværelse havde fire fag vinduer mod øst og fire mod vest. På loftet i nordenden var der indrettet værelse til underskole – mesteren.

Der førte flere stentrappe trin op til skolen, som lå lidt højt. Foran skolen førte vejen forbi, og hinsides denne lå legepladsen.

Midt på pladsen stod der en vandpost med en emaliekop, fastgjort med en jernkæde, og lidt længere henne var anbragt de obligatoriske ”Turngeräte”. På

sydenden af skolen lå degnegården, og mod vest og nord gik kirkegården ind til skolens mure.

Lidt nord for skolen fandtes store, tyske soldatergrave med jerngitre og vedbendsranker. Blandt andre stod der en mindesten over en præjsisk løjtnant, faldet den 29. juni 1864 ”Bei der Befreiung Alsens”. Stenen står der vistnok endnu. Men den gamle skole er for længe siden brudt ned. Kirkegårdsmuren er ført uden om grunden, og på det sted, hvor vi børn dengang opdroges i tugt og Herrens formaning, hviler nu trætte sognebørns ben under mulde.

Min første lærer hed Wurbs. Han var en ung mand, kommet hertil sydfra, sikkert med vilje til at gøre en indsats for at lade en vantreven og modvillig slægt få del i tysk sprog og kultur. Nu stod han stakkels Wurbs, ene i sit klasseværelse med halvfems dansktalende børn, hvoraf mig bekendt ikke eet havde tysk som hjemmesprog. Han selv forstod ikke et dansk ord og måtte heller ikke give sig af dermed. Jeg ved ikke, hvem man burde ynke mest, børnene eller Wurbs?

Den første tyske sætning, vi lærte var: Darf ich hinaus gehen? Det måtte man jo i påkommende tilfælde kunne sige, men når for mange spurgte samtidig, blev der svaret nej. Så måtte vedkommende selv om resten. Orden og disciplin skulle der til. Læreren havde klassen inddelt i tre afdelinger, som han skiftevis underviste, medens de andre så syslede med andre opgaver. For at komme i gang med de små begyndere, tog han de 9-10 års drenge og piger til hjælp. Således sad vi nu og hakkede os igennem den tyske bibel og lærte ganske langsomt sproget.

Al undervisning foregik på tysk. Kun religion fik vi dobbelt dosis af, nemlig på tysk og på dansk. De danske religionstimer havde degnen selv med os, så vi lærte også ham at kende.

Dengang havde jeg tit hørt voksne sige: De æ itt mie godt i e dien, end dæ æ honne i en poch. Det var vel lidt stærkt sagt. Han kunne til tider være god mod os og prøve, om vi kunne sige: ”Emme klemme kammerutski”, men han var et kolerisk menneske og kunne pludselig blive aldeles rasende. Jeg husker således, at han engang tog sin hasselkæp og slyngede den ned i pigeflokken. Han ramte rent tilfældigt den lille Sille Busti, lige over det ene øje, så hun fik en stor, blå bule i panden. Selvfølgelig hylede barnet frygteligt op. Da blev degnen meget bange og fik travlt med at trøste hende. Der var nok alligevel noget om den tridsehistorie.

Efter Wurbs fik vi en underlærer ved navn Petersen, som vist stammede fra Husumegnen. Han var en høj, ganske ung mand med mærkeligt posede øjne. Da han senere kom til byen, kaldte Sønderborgdrene ham omgående: Peitsen med e griisøjn: Et navn han bar med hæder, indtil han ved Genforeningen drog sydpå til forhåbentlig bedre græsgange. Han var ellers hverken værre eller bedre end de fleste.

Ulkebøl Skole var på den tid, der her omtales, fuldstændig overbefolket. Jeg husker endnu fra mit fjerde skoleår, at vi sad syv drenge på seks pladser. Når vi skulle skrive, måtte vi have den højre albue oppe på bordet og den venstre langt udenfor. Da hændte det tit, at vi puffede til hinanden i uenighed på grund af pladsmangel; men venskabet var snart genoprettet.

Så vidt jeg husker, blev den nye skole i Huholt taget i brug i året 1897. Den aftog børnene fra Vollerup, Klinting, Stenholt og Huholt. Dermed var der skaffet plads et godt stykke ud i fremtiden.

Mange børn havde langt til skole, og cykler havde man jo ikke dengang. I min barndom løb vi endnu til vinduet, for at se en "Væltepeter" med massive gummiringe rasle forbi på de humplede veje. Når vejret var dårligt, kørte børnene deres børn til skole med hestekøretøj. Da var de næsten uden undtagelse flinke til at tage småfolks børn med op at køre. Så inden de nåede frem, havde de svingende fuldt læs. Mange børn gik ind til en gammel kagekone, Anmaj Husstej, og skiftede strømper og fik deres våde tøj hængt til tørre. Hendes lille stue blev slemt tilsølet af alle de våde unger. Gamle Anmaj Husstejs hjælpsomhed var selvfølgelig, men at hun fik noget for det, mindes jeg ikke at have hørt. Æret være hendes minde.

Til foråret 1897 kom jeg over til degnen i "e stue skuell". Jeg kunne nok have kommet derover et år tidligere, men på grund af min ungdom lod man mig sidde den normale tid ud.

Klasseværelsets vægge var malede med en stærk blå farve, man her på egnen kalder "asserballeblåt". Ved at se på denne farve i timevis blev jeg søvrig og det flimrede for mine øjne. Væggen var prydet med billeder af de to Hohenzollernkejsere, Wilhelm den første og Wilhelm den sidste. Endvidere et billede af Jesus med korset på vejen til Golgatha.

Dejn og førstelærer Sørensen var en begavet mand og regnedes af sine foresatte for at være en fremragende dygtighed, idet hans skrappe metode førte til visse resultater. Han var en hård mand. Hasselkæppen var for ham et uundværligt pædagogisk hjælpemiddel. Han stillede urimelige krav til børnene. Jeg mindes f. eks. at den første lektion, vi havde for, da jeg som tiårig var kommet i hans klasse, var alle havene rundt om i Europa. Vi begyndte med det Hvide Hav og endte med det Sorte Hav.

"Afhøringen" foregik ved, at et barn stod på sin plads og remsede op, mens et andet viste det nævnte hav på det store kort, der hang på væggen. Kunne man det ikke, måtte man sidde efter.

Om lørdagen var vi ilde plaget af salmer og skriftsteder. Hvem der da kunne sine ting, blev flyttet frem foran alle dem, der sad foran den pågældende, og ikke kunne lektionen.

Det var et evigt flytteri – vi fik en ny for til den næste lørdag. Degnen læste op, hvor de mange skriftsteder stod. Vi skulle så hjemme søge dem op i biblen, forevise dem pænt afskrevet om mandagen – og kunne dem på remse den

næste lørdag. Da skriftstederne var på dansk, fik vi på den måde en kummerlig undervisning i vort modersmål.

Så var dagen, hvor degnen rasede den halve time, mens hele klassen dukkede sig i lydløs tavshed. Da vankede der hist og her et puf eller et spark, ligesom for at give ordene mere vægt, mest gik det ud over dem, der sad yderst på bænken.

Ved slige lejligheder råbte degnen. ”Jeg skal på min ære sørge for Eders opdragelse. I bliver en pind til min ligkiste. Jeg ærgrer mig ned i den sorte jord, over jer.”- Til beroligelse skal det dog lige nævnes, at han, så vidt jeg ved, nåede at blive 93 år gammel.

Da jeg havde gået i hans klasse i 1½ år, blev han forflyttet-desværre kunne jeg fristes til at sige. Resten af min skoletid lærte jeg snart sagt intet. Børn har en vis evne til at glemme ubehaget, ligesom en våd hund, der ryster pelsen. Efter skoletiden lo vi af det hele.

Når man tænker på det store fortynkningsarbejde, der i mange år udførtes med så glødende energi, da forekommer det hele som et slag i luften.

På genforeningsstenen, der blev rejst ikke langt fra stedet, hvor den gamle skole lå, står skrevet følgende linjer af en af vore store digtere.

Stærkere, end guld og stål
gik vort gamle modersmål
her, hvor livets grundvæld sprang
sin ukuelige gang.

Ulkebøl Lokalhistorisk Arkiv.

ULKEBØL SKOLE

Jacob Peter Reimers

En mindesten på Løkken har følgende indskrift:

Peter Reimers
25. November 1826
25. Marts 1922

Denne sten blev afsløret på hundrede års dagen for hans fødsel. Ved afsløringen skrev Martin A. Hansen en sang med teksten ”Vi der lever, høster tit en sejr på det, en mand har stridt”.

J.P. Reimers var en stridsmand for den danske sag. Han drev en handel med kreaturer, der efterhånden blev den største i Hertugdømmerne. Bønderne havde tillid til ham så der blev ofte ikke spurgt om prisen, men kun ”hvornår kan jeg levere?”. I efteråret 1864 samlede man underskrifter til en henvendelse til Kejser Napoleon om hjælp. De to slagtermestre Reimer og Timm kørte da rundt på Als og fik folk til at skrive under, skarpt forfulgt af det preussiske politi. Men Reimers havde altid friske heste, som hans gode ven Sofus Hansen på Sønderborg Ladegård altid stillede til rådighed - der står også på mindestenen ”sind til seks hestes fart”. Det var den danske sag der særligt optog ham og han håbede på en genforening, og fik altid de sløve vælgere til at afgive deres stemme. Reimers blev da også formand for vælgerforeningen i 1888 og blev genvalgt indtil han i en høj alder trak sig tilbage. Han oplevede afstemningen i 1920 i en alder af 94 år, og stærkt svækket af alderdommen afgav han sin stemme, et valg som han havde ventet på i mange år. Reimers fik både en skole og en vej opkaldt efter sig.
HC

Det stod i avisen 1910 (Kieler Zeitung)

16. Juli 1910

Direktor "Geheimerat" Ernst Brunn er blevet udnævnt til "Oberschul-direktor" ved "Königlichen Ober-realschule zu Sonderburg" (senere Statsskolen).

Han virkede ved skolen i tiden 1902 – 1920 og udbyggede i den tid skolen til Nordslesvigs mest moderne.

7. Juli 1910

Der opstod en ophidset situation ved den danske damper "Alb"s afgang fra Sønderborg.

Da skibet, der havde ca. 200 sydfynske turister ombord, lagde fra kaj begyndte et orkester på skibet at spille "Den tapre Landsoldat".

Dette musikvalg passede imidlertid ikke skibsføreren (der åbenbart må have været tysksindet) og som modtræk aktiverede han dampfløjten under spillet ligesom han forlangte at orkestret spillede den tyske sang "Heil dir im Siegeskranz"!

12. Juli 1910

På "Kaiserkrone" (senere Kinopalæet) har der været et internationalt brydestævne for **Kvinder**. Finalekampen endte med at en østprøjer kort før tid vandt over sin "kraftige" modstander.

19. Juli 1910

Ved Sønderborg garnisons sejlregatta deltog 25 yachts og både, der tilbagelagde en banelængde på 9 sømil.

**ARRANGEMENTER
FORÅR 2011**

**Generalforsamling
m. foredrag om grænsegendarmeriet**

**15. marts kl. 1900
i Menighedshuset**

(Se løbblad)

Maj måned

Besøg på Bov Museum

Som opfølgning på generalforsamlingens foredrag

Nærmere i Ugeavisen og ved generalforsamlingen

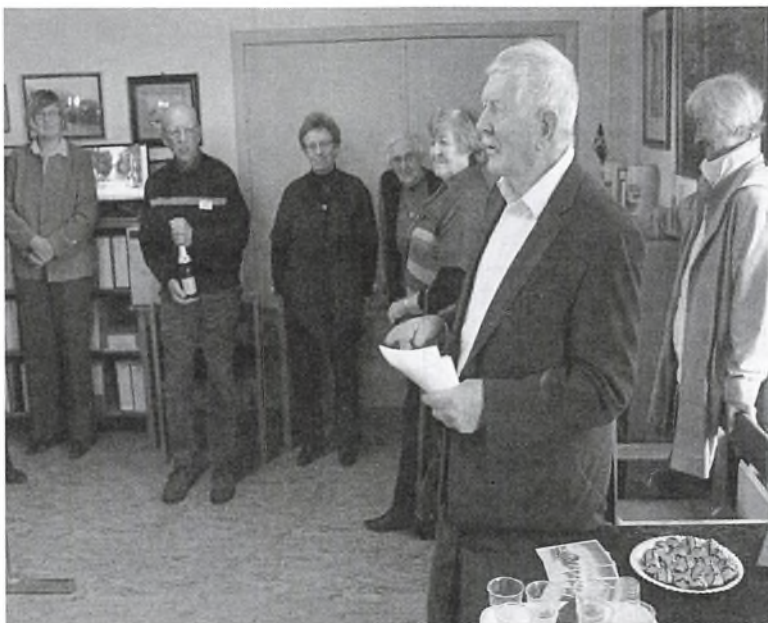
TILMELDING

**Altid til ét af arkiverne
(Tlf.-numre på side 2)**

Besøg på
Vollerup
Vandrerhjem

**Lokalhistorisk Forening
for
Dybbøl, Ulkebøl og Sønderborg**

**A.P.Hansen åbner Asylvej-arkivets udstilling med
Hertha Raben Petersens akvareller den 12. november.**

**Deltag i generalforsamlingen den 13. marts
Se indlagt dagsorden**

Arkivernes data og åbningstider

Arkiv-data:

Arkiv-Nyt 27. årgang udgives af:

Lokalhistorisk Forening for
Dybbøl, Ulkebøl og Sønderborg

Bestyrelsen for Lokalhistorisk Forening:

Formand: Knud E. Sørensen
Næstformd: Knud K. Petersen
Kasserer: Kai Viggo Jørgensen
Sekretær: Marianne Drostrup
Best.-medl.: Christian Jensen
Suppleant: Chr. Seeberg
Suppleant: Karl Matthies

Arkivet Asylvej 1, Sønderborg

Tlf. 74 43 27 10

E-mail: sdbg.arkiv@mail.tele.dk

Leder: H.C. Carstensen

Arkivet Torvet 12, Ulkebøl

Tlf. 74 42 93 66

Email: ulkeboel.arkiv@bbsvd.dk

Leder: Helene Petersen

Den selvejende institution Lokalhistorisk Arkiv for Dybbøl, Ulkebøl og Sønderborg

Formand: Kai Viggo Jørgensen
Næstformand: Mimi Bonefeld
Sekretær: Conny G. Philippsen
Kasserer: Knud Bjerring

Best-medl.: Frode Jørgensen

Best-medl.: Helene Petersen

Redaktion for Arkiv-Nyt

H.C.Carstensen

Kai Viggo Jørgensen

Arkivernes åbningstider:

Arkivet Asylvej 1

Mandag kl. 0900 – 1200

Onsdag kl. 1500 – 1700

Arkivet Ulkebøl

Tirsdag kl. 1000 – 1200

Onsdag kl. 1930 – 2100

Hjemmesider:

www.sdbglokalkarkiv.dk

www.skla.dk

Vi minder om arkivernes slogan:
Smid aldrig gamle papirer og billeder
væk
men aflever det hele på arkiverne!

**Vi sorterer, registrerer og opbevarer
for eftertiden!**

Billedet af soldaterne på Dybbøl på forsiden af sidste nr.

Efter at sidste nr. af ”Arkiv-Nyt” udkom har vi modtaget følgende ”fristil” skrevet af den 13årige Kjestine Thomsen i 1932:

”I sommeren 1920 besøgte professor og kunstmaler Erik Henningsen Als. Han ville gerne male et billede af de danske soldater, når de kom til Dybbøl, men ville først male nogen, der kunne vinke til soldaterne.

Henningsen tog logi på bnegården i Guderup og en dag kom han ind til min bedstefar, som boede tæt derved, og spurgte, om han ikke kendte en kone med et lille barn som ville stå model for ham medens han malede maleriet. Min bedstefar sagde, at han i nabolandsbyen havde en datter der havde en datter på 1 år (den kone var min mor og barnet var mig).

Henningsen gik straks til min mor og spurgte om hun og barnet kunne stå model for ham. Det lovede min mor og da dagen kom, fik jeg en hvid jakke og kyse på og så skulle min mor stå med mig på armen i vores nabos gård mens Erik Henningsen begyndte at male.

Han malede i flere dage ad gangen og det var ikke let for min mor at blive ved med at bære på mig.

Da mor og jeg var malet, tog Henningsen til Dybbøl og malede de danske soldater dér og satte således maleriet sammen af, hvad han havde malet ad flere omgange.

På maleriet er der et stengærde i baggrunden og der står en pige, der er min mors kusine, medens den ene af de to karle, der står bagved gærden er min mors fætter. For 10-11 år siden var min bedstefar og bedstemor i København for at besøge min onkel og netop i de dage var der forårs-maleriudstilling på Charlottenlund (?) i København og mine bedsteforældre vidste, at også maleriet fra Dybbøl ville blive udstillet.

De besøgte udstillingen en dag og fandt maleriet i det allersidste værelse og blev slemt overraskede idet de troede, de kunne kende mor og mig.

Henningsen havde imidlertid slet ikke malet det så det lignede os!

Det var dog ikke fordi han ikke kunne for senere malede han et billede af min bedstefar. Dette billede forærede han min mor fordi hun havde gjort sig den ulejlighed at stå model for ham. Under billedet står der: ”Til fru Thomsen med tak fra Erik Henningsen”.

Ovenstående ”fristil” er nu hængt op på arkivet på Asylvej ved siden af den kopi af maleriet, der hænger dér.

(Teksten er lettere ”rettet” til)

kvj

Den første flyvning i Sønderborg i militært perspektiv

På arkivet i Sønderborg opbevarer vi en bog af en af de første ledere af den nybyggede marineartilleriskole i Sønderborg, admiral Hermann Jacobsen.

Admiral Jacobsen tilbragte årene indtil 1. verdenskrigs udbrud i Sønderborg og var meget glad for opholdet, som man kan læse i bogen med titlen "Die Perle der Nordmark. Erinnerungen an die Insel Alsen von Hermann Jacobsen" (1930). Hermann Jacobsen skrev disse erindringer, da han var trådt ud af tjenesten. Man kan finde mange oplysninger om Jacobsen på internettet, bl.a. at han tilbragte 1. verdenskrig som kommandør i den tyske flåde i Den engelske kanal og Atlanterhavet.

Hermann Jacobsen oplevede i sin tid i Sønderborg den første flyvning i byen, og som fagmand sætter han denne flyvning ind i en militær sammenhæng i erindringerne.

Vi har tidligere haft en lille artikel i bladet om den første flyvning. Artiklen byggede på avisernes beretning om det fantastiske i, at det kunne lade sig gøre. Men Hermann Jacobsen anskuer flyvningen anderledes og ser straks de fremtidige perspektiver i begivenheden. Flyvningen blev foretaget af overmarineingeniør Loew, som gjorde tjeneste på artillerikrydseren "Danzig" i Sønderborg. Loew havde overtaget tegninger og ide til et etplans-fly fra en søofficer Fritsche, som var stationeret i Sønderborg, men omkom ved en bilulykke i 1908. Ved en brors (en bror til Fritsche) mellemkomst og betaling af udgifterne påtog Loew sig opgaven, og det blev til et flerårigt projekt, hvor han fik hjælp af sin besætning; men egentlig fagkundskab havde han ikke til sin rådighed.

I juni 1911 var Loew klar til en prøvflyvning, som blev foretaget fra eksercerpladsen ved Sønderskoven. Fra d. 13. juni til d. 18. juni foretog Loew en række flyvninger, som Jacobsen beskrev resultatet af:

13. juni: Efter 60m lettede flyet fra jorden ud mod Sønderskoven og satte derefter kursen mod skydebanen og stranden, hvorefter den fløj parallelt med Kaiser Wilhelm Allee (Kongevej) op til marinestationen

og tilbage til eksercerpladsen, hvor han landede efter ca. 15 minutters flyvning. Jacobsen beskriver sit indtryk som en flyvning i lav højde (ca. 100m), som virkede overbevisende, både på det manøvreringsmæssige og sikkerhedsmæssige område.

14. juni: Den anden flyvning var en rundflyvning til Augustenborg, Dybbøl og Broager. Flyvningen foregik i op til 200 meters højde og varede 36 minutter.

16. juni: Under stor bevågenhed foretog Loew den tredje flyvning og benyttede den vundne sikkerhed til at vise de mange fremmødte tilskuere fra byen flyvningens muligheder.

18. juni: Allerede efter få dages flyvning foretog Loew en vovelig flyvning til Kiel. Loew medbragte denne gang en passager, kaptajn-løjtnant Busch, på den 68 km lange flyvetur. Turen foregik over Østersøen, og dele af turen foregik i stærkt overskyet vejr og regnbyger. Men alle vanskeligheder blev overvundet på turen, der foregik i op til 500 meters højde og med en topfart på 90 km i timen.

Loew var fløjet til Kiel for at deltage i den første flyudstilling, med tilhørende konkurrencer, i Tyskland. Alle deltagere, også Loew, deltog på privat basis (firmaer, privatpersoner) og Loew vandt med sin flyvetur til Kiel prisen for længste flyvning over vand.

På hjemvejen måtte Loew nødlande, og flyet blev så stærkt beskadiget, at det ikke kunne repareres.

Jacobsen nævner, at det ikke er lykkedes ham at følge Loews senere karriere som marineflyver.

Men selv om Loew deltog i udstillingen i Kiel som privatperson, mener Jacobsen, at hans fortjeneste som den første marineflyver er ubestridt og bør bevares.

Jacobsen så nemlig straks, at flyvemaskinerne på sigt ville komme til at spille en rolle på linje med sejlskibe og motorskibe.

KES

LOEW's flyver fotograferet på øvelsespladsen øst for Sønderborg.

Dødsfald

Foreningens formand i perioden 2001 til 2006 **Bent Lundt** afgik ved døden den 21. oktober efter længere tids sygdom.

Det faldt bl.a. i Bents lod at forestå fejringen af foreningens 25års jubilæum. Ved jubilæumsfesten på Sønderborg Slot overrakte Bent arkiverne en check på Kr. 10.000 som var overskuddet fra hans arbejde med og salg af bogen "Købmænd i Sønderborg". Bogen blev senere også udgivet som CD og var en stor succes.

Efterfølgende har Bent i forbindelse med sit arbejde på arkivet udarbejdet en fortegnelse over ejendommene i Søndergade med titlen "Strejftog gennem Søndergade" – dette værk kan ses på arkivet på Asylvej - ligesom det var på arkivet han sammen med andre fandt på at genoplive "Club Synneborre".

Æret være Bents minde.

kvj

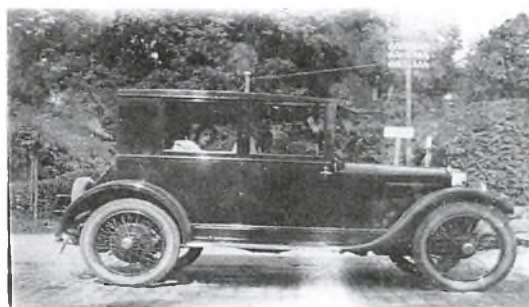
Firmaet Helmer & Jørgensen

På billedet ses den ene af firmaets indehavere, Harald Helmer (billedet må være taget ved sommertid idet Harald Helmer er iført hvid lærredsjakke).

De herrer indehavere sad på hver sin side af et stort skrivebord, hvorpå der var et stort stentøjsaskebæger (ses på billedet) og de havde udsigt ned gennem gården bag forretningen.

Herfra kunne Hr. Helmer så bl.a. holde øje med, om hans kone var på vej op gennem gården og i så fald skyndte han sig at lægge sin cigar over på Viggo Jørgensens side af askebægeret idet hans kone ikke så gerne måtte se, at han røg på kontoret!

kvj

Forslag om ændring af foreningsstrukturen

Det lokalhistoriske arbejde i vores forenings regi startede sidst i 1970erne med dannelsen af ”Lokalhistorisk arkivforening for Sønderborg” i 1979. Formålet var i første omgang at skabe et lokalt arkiv.

I 1980erne blev der så oprettet arkiver i Ulkebøl og Sønderborg, og foreningens navn ændredes til ”Lokalhistorisk Arkiv for Dybbøl, Ulkebøl og Sønderborg”.

I 1989 blev organisationen delt i to dele, med en arkivdel og en foreningsdel til medlemspleje og økonomisk støtte for arkivdelen. For hver del blev der valgt en bestyrelse.

De to bestyrelser vil så nu på generalforsamlingen i marts 2012 fremlægge forslag til, at vi går tilbage til en ordning, hvor arbejdet samles i én bestyrelse. Det sker efter at emnet blev taget op af et medlem på generalforsamlingen marts 2011.

Det har nemlig vist sig, at strukturen med to bestyrelser kræver mange folk og mange møder. Og da det somme tider kan være svært at skaffe nye bestyrelsesmedlemmer, sikkert på grund af mange interesser og generel travlhed hos medlemmerne, har det resulteret i, at nogle bestyrelsesmedlemmer sidder i begge bestyrelser og på den måde i perioder får mange møder.

Vi tror derfor i de to bestyrelser, at en samling i én forening/ bestyrelse for arkivet med et underudvalg til fortsat medlemspleje vil være arbejdsbesparende og give det samme resultat. På den måde vil det være mere tilfredsstillende for alle og passe bedre til de nuværende forhold, hvor vi har to meget velfungerende arkiver. Helt konkret vil det betyde, at vi på generalforsamlingen marts 2012 vil fremsætte forslag om at foreningen i sin nuværende form nedlægges (med tilbagevirkende kraft fra 1.1.2012).

Arkivbestyrelsen tænkes så at fortsætte med et underudvalg til medlemspleje og økonomisk støtte.

For medlemmerne sker der altså ingen ændringer.

Denne ændring kan for arkivets vedkommende besluttes og gennemføres af den siddende arkivbestyrelse. Foreningens nedlæggelse skal besluttes på generalforsamlingen og derefter godkendes af en ekstraordinær generalforsamling tre uger efter.

Arkivernes nye vedtægter kan afhentes på arkiverne før generalforsamlingen og vil være fremlagt på generalforsamlingen.

På bestyrelsesmes vegne

Knud Erik Sørensen
Formand for Foreningen

Kai Viggo Jørgensen
Formand for Arkiverne

Forholdet dansk/tysk

Et eksempel på, hvordan de gamle sønderborgere af forskellig observans kom ud af det med hinanden, er følgende lille *sande* historie fra sidste halvdel af 1950erne:

Det skete, at manufakturhandler Viggo Jørgensen (dansk) og bankdirektør Hermann Wolff (tysksindet) mødtes mandag morgen når VJ fulgte sin søn til et sted, hvorfra der var en venlig dame, der tog ham med til Åbenrå og HW var ude at luften sin gravhund at der udspandt sig følgende lille ord-veksling:

VJ: God morgen Hermann, din gamle Preusser

HW: Guten Morgen mein lieber Viggo – eine Woche ohne Sorgen
wünsch' ich dir am Montag Morgen!

Kvj

Sidste nyt fra Arkivet på Asylvej

I løbet af sommeren har vi haft et rigtig godt besøg, både fra indland og udland. Det samme er gældende for alle de indleveringer som er sket i løbet af sommeren, her kan nævnes i grove træk, en hel palle fra Kvickly hvor Frode Jørgensen (tidl. Kvickly medarbejder) har hjulpet og en bunke af billedrammer samt dokumenter fra Sønderborg Frivillige Brandværn samt mange andre gode ting, det kan nævnes at vi endnu ikke er færdig med registreringen af disse.

Det skal også nævnes at vi i anledning af Arkivernes dag har lavet en udstilling af akvareller tegnet af Hertha Raben Petersen sammen med en mindre udstilling af Jens Raben`s akvareller fra Sønderborg.

De frivillige ansatte har haft rigtig travlt, både med registrering og foto af gamle billeder som af nutidige.

HCC

Billeder fra åbningen af udstillingen med Hertha Raben Petersens akvareller

Nyt fra Ulkebøl Arkivet

En dejlig nyhed fra arkivet er, at vi fra januar 2012 har skiftet leder. Med alle medarbejdernes stemmer har vi ønsket Helene Petersen som arkivleder.

Helene har arbejdet hos os i 7 år og er meget dygtig og meget inde i arbejdet. Helene er samtidig en god kollega så jeg ønsker hende velkommen og tillykke med arbejdet.

Arbejdet på arkivet går godt, vi har haft mange besøgende det sidste år og fået mange indleveringer, så alle har nok at se til.

Her skal lyde et mindeord over vor mangeårige medarbejder **Iver B. Jensen**.

Iver har besøgt os et par gange efter han var flyttet til Stenhøj, men så kom den triste meddelelse den 26. oktober, at Iver var død 85 år gammel.

Han var en god og trofast kollega og sådan vil vi mindes Iver.

Det var sidste nyt fra arkivet for mit vedkommende. Jeg siger mange tak for tiden, jeg fik lov at være med og jeg vil fortsat være på arkivet.

Venlig hilsen
Sophie Rasmussen

Arkivets nye leder

Helene Petersen

Havemuren ved Mariegade

Den gamle mur ”bag e plantbej”, som gamle Sønderborgere endnu kalder Mariegade, har sin egen historie.

På Perlegade, hvor nu bl.a. ”Mr. Klausen” og ”Nordea” ligger lå Ernst Günthers Palæ med have ud mod Mariegade. Der lå køkkenhaven ”e Hertugs Plantbej”, aflukket mod gaden af den gamle mur. Bag muren står endnu en pavillon fra baroktiden. Den var indtil for nogle år siden bevokset af en stor efeu, der gav muren et endnu mere male-risk udseende.

Palæet, opført omkring 1650 af hertug Ernst Günther – stifteren af den augustenborgske hertuginie, blev natten til den 3. april 1864 da Gammelmark-batterierne bombarderede Sønderborg lagde en stor del af byen i aske, ramt af brandgranater og fuldstændig ødelagt. Efter at hertug Ernst Günther havde bygget Augustenborg Slot, blev palæet i Sønderborg benyttet som enkesæde for de augustenborgske hertuginde.

Hertug Frederik Vilhelms enke, Sophie Amalie, født grevinde Ahlefeld-Langeland, solgte i 1726 palæet til sin svigerinde, grevinde Ulrike Antoinette til Langeland. Samme år solgte grevinden palæet til greve von Tramp og efter dennes død i 1750 kom det ved offentlig auktion i apoteker Paulsens (stifteren af Løveapoteket) eje.

Kilde:

Kvj/HCC

Sct. Jørgens Skole

I midten af 1930'erne udvidedes elevtallet kraftigt i den danske afdeling af folkeskolen, dels på grund af udmeldelser af den tyske afdeling og dels på grund af stigende fødselstal. I forbindelse med brobyggeriet i 1930 var tre gamle skoler blevet fjernet og i stedet rejstes en ny moderne dansk skole ved Kirketorvet, Sct. Jørgens Skole, opkaldt efter Sct. Jørgens Hospital som lå umiddelbart nord for kirken. Sct. Jørgens Skole blev den anden danske folkeskole i byen og kunne rumme ca. 500 elever.

Skolen indviedes i 1937 og den første leder blev J.M. Rasmussen. Der blev oprettet forældreforeninger ved byens to danske skoler, en slags forløbere for de skolenævn som blev indført med skoleloven af 1939. Skolen blev lukket i 1979 på grund af den almindelige bortflytning fra bykernen.

Kilde: "Sønderborg i 100 år", Historisk Samfund For Als og Sundeved, Forkortet H.C.

Sct. Jørgens Skole blev senere overtaget af VUC Sønderjylland og gennemgik i årene 2010/11 en større om- og tilbygning der indviedes den 2. december 2011. I invitationen til genindvielsen skriver VUC Sønderjylland bl.a.:

”Det nye VUC på Asylvej 2 i Sønderborg er en total ombygning af den 70 år gamle Sankt Jørgens Skole. De 4500 kvadratmeter vil med fokus på åbenhed og innovativ undervisning danne rammen om fremtidens læringssted for VUC’s kursister og medarbejdere. Samtidig åbner bygningen sig mod det omgivende samfund således at underetagen fungerer som kulturhus og café. Den fleksible undervisning i de nye lokaler falder også helt i tråd med VUC Sønderjyllands koncept, hvor vi udlåner en MacBook til samtlige kursister og således skaber et stærkt it-baseret undervisningsunivers med fokus på fremtiden.” kvj

Statsskolen

Følgende har vi ”sakset” i Statsskolen reglement årgang 1941/42:

Smitsomme sygdomme

”Når der i en familie, der har skolesøgende børn, udbryder *skarlagens-feber, difteri, tyfoid feber* eller anden *farlig smitsom sygdom*, skal skolen af den behandlende læge underrettes derom. Et barn, der selv har været angrebet af sygdommen, må ikke søge skolen, førend det kan medbringe lægeattest for, at det ikke kan antages at udbrede smitte. Ved *difteri* bør denne lægeattest oplyse, om der er forløbet 3 uger efter at belægningerne er svundne, hvis ikke, må det ved bakteriologisk undersøgelse være godtgjort, at der ikke kan påvises difteribaciller.

Raske børn fra hjem i hvilke *difteri* eller *skarlagensfeber* er optrådt, må ikke søge skolen førend det ved lægeattest godtgøres, at der er forløbet mindst 8 dage efter at den syge er blevet forsvarlig isoleret*) og desinfektion er foretaget. Ved *skarlagensfeber* skal lægeattesten desuden bevidne, at der ikke foreligger mistænkelige svælgtilfælde. Børn, der lider af *mæslinger*, må ikke modtages på skolen før mindst 10 dage efter sygdommens begyndelse og børn, der lider af *kighoste*, ikke før 4 uger efter det konvulsive stadium begyndelse. Børn med *smitsom øjen-betændelse* eller *smitsomme hudsygdomme* må ikke modtages på skolen førend sygdommen er overstået eller lægen erklærer dem for smittefri.”

*) Isolationen foregik på dertil indrettede barakker på Kongevejshospitalets område.

Kvj

Epidemiafdelingen ved Kongevejshospitalet
Foran bygningen skimtes en forhøjning, hvorfra pårørende kunne kigge ind gennem vinduerne

Arrangementer forår 2012

13. marts kl. 1900

**Generalforsamling i Menighedshuset
(se vedlagte indkaldelse)**

.....

3. april kl. 1600

**Eventuel
Ekstraordinær generalforsamling
Arkivet Asylvej 1**

Med følgende dagsorden:

- 1) Valg af ordstyrer**
- 2) Vedtagelse af foreningens nedlæggelse
i henhold til lovene**

**(Såfremt forslag om nedlæggelse godkendes på den ordinære
generalforsamling anses ovenstående for gyldig indkaldelse –
i modsat fald bortfalder ovenstående)**

.....

En lørdag i maj måned

**Bustur til Den gamle kirkegård (med Istedløven)
i Flensborg og besøg på Dannevirke-museet.
Nærmere i Ugeavisen**

Billeder

Fra turene

Til Bov Museum

og Unewatt

